

MẤY VẤN ĐỀ VỀ XÃ HỘI HÓA GIÁO DỤC TỪ THỰC TIỄN THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Nguyễn Gia Kiệm

*Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn –
Đại học Quốc gia thành phố Hồ Chí Minh*

TÓM TẮT

Xã hội hóa giáo dục là một chủ trương, chính sách lớn của Đảng và Nhà nước trong công cuộc đổi mới. Để góp phần tổng kết công tác xã hội hóa giáo dục, bài báo của chúng tôi phân tích một số thành tựu và hạn chế trong công tác xã hội hóa giáo dục ở thành phố Hồ Chí Minh giai đoạn 1986 - 2012 để làm cơ sở thực tiễn đề xuất những mục tiêu, nhiệm vụ nhằm phát huy tiềm năng về trí tuệ và vật chất trong nhân dân, huy động toàn xã hội chăm lo cho sự nghiệp giáo dục của đất nước.

Từ khóa: giáo dục, xã hội hóa, xã hội học tập

*

1. Xã hội hóa giáo dục – chủ trương lớn của Đảng và Nhà nước

Đại hội lần thứ VI của Đảng đã vạch ra đường lối đổi mới toàn diện đất nước. Từ đó nền kinh tế nước nhà đã có những chuyển biến theo hướng tích cực. Trong vận hội đổi mới của đất nước, ngành giáo dục đã tiến hành công cuộc đổi mới, trong đó công tác xã hội hóa giáo dục được coi là tiền đề quan trọng nhằm đưa giáo dục nước nhà tiếp cận với các nền giáo dục tiên tiến trên thế giới.

Nghị quyết hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương (khóa VII) đã khẳng định: giáo dục - đào tạo cùng khoa học và công nghệ là quốc sách hàng đầu, phải huy động toàn xã hội làm giáo dục. Tiếp đó nghị quyết hội nghị lần thứ hai Ban Chấp hành Trung ương (khóa VIII) đã chủ trương “huy động toàn xã hội làm giáo dục, động viên các tầng lớp nhân dân góp sức xây dựng nền giáo dục quốc dân dưới sự quản lý của nhà nước” [3].

Năm 2005, Thủ tướng Chính phủ phê duyệt đề án “Xây dựng xã hội học tập giai

đoạn 2005-2010” đề ra mục tiêu, nhiệm vụ: Xây dựng phong trào “Cả nước trở thành một xã hội học tập” gắn chặt chẽ với cuộc vận động “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa”. Nâng cao nhận thức về quyền lợi và trách nhiệm mỗi cá nhân, mỗi tập thể trong việc học tập thường xuyên, học liên tục, học suốt đời và tham gia xây dựng xã hội học tập để đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ trong giai đoạn phát triển mới của đất nước. Thiết lập và thực hiện các nội dung, biện pháp, cơ chế hoạt động, phối hợp giữa các cơ quan quản lý nhà nước, ngành giáo dục, các tổ chức chính trị, chính trị - xã hội, tổ chức xã hội, các đoàn thể từ Trung ương đến các cấp cơ sở để triển khai, tổ chức các hoạt động nhằm thu hút mọi tầng lớp nhân dân tham gia phong trào xây dựng cả nước trở thành một xã hội học tập [4].

2. Thành phố Hồ Chí Minh thực hiện xã hội hoá giáo dục

Trước năm 1986, nước ta lâm vào khủng hoảng kinh tế – xã hội, ngành giáo dục phải đối diện với những khó khăn gay gắt. Ở

thành phố Hồ Chí Minh, cơ sở trường lớp xuống cấp không được sửa chữa kịp thời, 50% trường lớp ở dạng xây dựng tạm, hàng năm có trên 800 lớp phải học ca 3 (chiếm 10% tổng số các lớp toàn thành phố) [5]. Cuộc sống khó khăn đã tác động đến đội ngũ giáo viên và học sinh; hàng chục ngàn giáo viên bỏ nghề (nhất là giáo viên nhà trẻ, giáo viên mẫu giáo), số còn trụ lại chưa yên tâm với nghề; học sinh bỏ học nhiều để phụ giúp gia đình mưu sinh (tỷ lệ học sinh bỏ học chung của toàn thành phố là 19% [7].

Trước tình hình khó khăn trên đây, ngành giáo dục thành phố nỗ lực tháo gỡ bằng cách vận động nhân dân cùng các ban ngành, đoàn thể, công ty, xí nghiệp đóng góp để sửa chữa trường lớp, trang bị học cụ, hỗ trợ đời sống giáo viên, cấp học bổng cho học sinh có hoàn cảnh gia đình khó khăn, diện chính sách...

Từ những năm 1990, thực hiện chủ trương xã hội hóa giáo dục của Đảng và Nhà nước, ngành giáo dục thành phố đã xây dựng chương trình hành động tập trung vào các lĩnh vực *đổi mới công tác quản lý, đa dạng hóa loại hình trường lớp*. Công tác xã hội hóa giáo dục trong giai đoạn này đã góp phần nâng cao chất lượng, làm chuyển biến tích cực chất lượng giáo dục đào tạo. Chất lượng giáo dục phổ thông không ngừng được nâng cao, góp phần thực hiện mục tiêu phổ cập giáo dục trên địa bàn thành phố. Năm 1994, thành phố đã đạt chuẩn phổ cập giáo dục tiểu học – chống mù chữ, năm 2003 đạt chuẩn phổ cập trung học cơ sở; năm 2004, toàn bộ 24 quận, huyện với 317 phường, xã đã đạt chuẩn phổ cập giáo dục tiểu học đúng độ tuổi. Năm 2011, ngành giáo dục thành phố đã huy động 100% trẻ em vào

lớp 1 đúng độ tuổi quy định; có 99,5% giáo viên đạt trình độ chuẩn đào tạo, trong đó có 90,9% giáo viên đạt trình độ trên chuẩn; 24 quận, huyện đều có mạng lưới trường, lớp phù hợp.

Trong những năm 2000 – 2007, mỗi năm, thành phố đã huy động được hàng trăm tỷ đồng cùng nhiều trang thiết bị phục vụ việc dạy và học như bàn ghế, dụng cụ học tập, trang thiết bị thí nghiệm; nhiều trường học, phòng học, phòng thí nghiệm, thư viện được xây dựng từ nguồn kinh phí xã hội hóa đã được đưa vào sử dụng, góp phần nâng cao chất lượng dạy và học. Bảng thống kê (bảng 1) cho thấy số lượng đóng góp về học phí, cơ sở vật chất từ nguồn xã hội hóa ở trường công lập luôn chiếm tỷ lệ cao.

Bảng 1: Đóng góp của phụ huynh học sinh bằng việc đóng học phí, cơ sở vật chất ở trường công lập [6].

Năm	Số tiền (tỷ đồng)	Tỉ lệ % so với ngân sách chi thường xuyên
2002	219,3	32,8%
2003	230.06	24,5%
2004	235,2	23,1%
2005	249,1	16,1%
2006	267,7	15,4%

Công tác xã hội hóa giáo dục đã góp phần nâng cao nhận thức cho các tầng lớp nhân dân về vị trí, vai trò của sự nghiệp giáo dục đào tạo; huy động sức mạnh của các cấp ủy, chính quyền, các ban ngành, đoàn thể, Mặt trận Tổ quốc và đông đảo nhân dân chăm lo sự nghiệp giáo dục. Sự đầu tư, chăm lo chung của toàn thành phố đối với sự nghiệp giáo dục hết sức đa dạng, phong phú, góp phần giải quyết đáng kể nhiệm vụ của ngành giáo dục trong điều kiện ngân sách còn khó khăn mà nhu cầu học tập của nhân

dân ngày càng yêu cầu cao, số lượng học sinh ngày càng tăng. Thành phố Hồ Chí Minh là một trong những địa phương sớm hoàn thành phổ cập giáo dục, năm 1995 hoàn thành phổ cập tiểu học, năm 2002 hoàn thành phổ cập THCS, thành phố Hồ Chí Minh cũng là một trong những địa phương phát triển nhanh hệ thống trường quốc tế có 27 trường, hệ thống trường ngoài công lập phát triển [9].

Bảng 2: Số lượng trường ngoài công lập ở thành phố Hồ Chí Minh năm 2007[6]

Trung học cơ sở		Trung học phổ thông		Trung học chuyên nghiệp	
Trường	%	Trường	%	Trường	%
30	12,8%	54	42,8%	18	66,6%

Bên cạnh những thành tích to lớn trên đây, công tác xã hội hóa giáo dục ở TP.HCM trong thời gian qua cũng còn những mặt hạn chế, cần tìm giải pháp khắc phục, cụ thể là:

- Theo chủ trương của Đảng, Nhà nước và của ngành giáo dục, xã hội hóa giáo dục là nhà nước và nhân dân cùng chăm lo cho sự nghiệp giáo dục qua các mặt [8]: tài lực (đóng góp tiền bạc, hiến đất xây trường), trí lực (đóng góp về kế hoạch phát triển, biện pháp thực hiện công tác giáo dục, tham gia vào công tác đào tạo, soạn sách giáo khoa), vật lực (ủng hộ đất đai để xây trường, sân bãi phục vụ cho nhu cầu sinh hoạt thể thao của học sinh, đóng góp đồ dùng dạy học, giúp đỡ việc tham quan du lịch dã ngoại cho giáo viên, học sinh...). Tuy nhiên trong thời gian qua, việc thực hiện xã hội hóa giáo dục ở TP.HCM nổi bật ở mảng vận động phụ huynh đóng góp xây dựng cơ sở vật chất cho nhà trường (công lập) và phát triển đa dạng các loại hình trường nhằm giải quyết nhu cầu học tập của nhân dân. Sự đóng góp của nhân dân về trí lực và vật lực còn mờ nhạt.

- Sự phát triển của các trường ngoài công lập là tín hiệu đáng mừng cho việc đa dạng hóa các loại hình trường lớp, góp phần giải quyết tình trạng quá tải học sinh cho hệ công lập. Tuy nhiên tình trạng phát triển mạnh mẽ (đa phần các trường thuê mượn mặt bằng, nhà xưởng, nhà ở để cải tạo lại một cách chắp vá) làm cho tình trạng trường không ra trường thêm phức tạp, không cân đối giữa các quận, huyện. Chỉ riêng 2 quận (Tân Bình và Tân Phú) có 11 trường trung học cơ sở và trung học phổ thông ngoài công lập, chiếm 20% các trường ngoài công lập của thành phố (54 trường) [7].

- Chế độ học phí ở các trường phổ thông ngoài công lập cũng cần phải bàn thêm. Hiện mức thu học phí đối với học sinh trung học phổ thông ở những trường ngoài công lập dao động khoảng 4 đến 700.000đ/tháng (chưa kể các khoản phụ thu như tiền ăn, tiền điện, quản lí ngoài giờ học đối với học sinh bán trú, nội trú) [9]. Số tiền không nhỏ đối với diện học sinh có cha mẹ là công nhân, thành phần lao động nghèo. Trong khi đó, chỉ tiêu xã hội hóa giáo dục đến năm 2010 riêng cấp trung học phổ thông ngoài công lập phải chiếm 40% số học sinh trung học phổ thông cả nước [5]. Mặc dù các trường ngoài công lập có chế độ miễn giảm học phí đối với học sinh thuộc diện gia đình khó khăn nhưng không nhiều, học phí của các trung tâm giáo dục thường xuyên thấp, phù hợp với thu nhập của các phụ huynh là công nhân, lao động nghèo nhưng khả năng tiếp nhận học sinh hạn chế do ít được đầu tư xây dựng mới.

- Ở các quận, huyện đều có trung tâm giáo dục thường xuyên, ngành giáo dục và chính quyền các cấp cần đầu tư nhiều hơn về cơ sở vật chất, chất lượng đào tạo để tiếp

nhận số học sinh không đủ điều kiện vào lớp 10 trường công lập (thành phố đã hoàn thành phổ cập trung học cơ sở nên tất cả học sinh đều được tiếp nhận vào hệ công lập rồi) mà gia đình không có điều kiện kinh tế để các em có điều kiện theo học tiếp trung học phổ thông, công nhân, những người quá tuổi vào trường phổ thông có nhu cầu nâng cao trình độ văn hóa.

- Công tác xã hội hóa giáo dục chủ yếu quan tâm đến việc học văn hóa của học sinh. Các hình thức giáo dục khác: dạy phụ đạo đối với học sinh trình độ yếu, ngăn chặn tình trạng bỏ học, hướng nghiệp, dạy nghề, dạy kĩ năng sống, dạy học làm người... chưa được chú trọng.

3. Mấy vấn đề đặt ra cho công tác xã hội hóa giáo dục

- Thực hiện xã hội hóa giáo dục phải nhằm phát huy tiềm năng về trí tuệ và vật chất trong nhân dân, huy động toàn xã hội chăm lo cho sự nghiệp giáo dục. Trong công tác xã hội hóa giáo dục, sự đóng góp của nhân dân không chỉ là tiền bạc, vật chất mà rất đa dạng, phong phú (ý tưởng, sáng kiến để chấn hưng giáo dục, kết hợp cùng nhà trường chăm lo việc học hành cho học sinh, tạo ý thức học tập suốt đời) vì vậy, cần khuyến khích đầu tư trong và ngoài nước bằng nhiều hình thức phù hợp với quy hoạch phát triển, yêu cầu và đặc điểm của giáo dục ở từng địa phương. Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể quần chúng (Đoàn TNCS Hồ Chí Minh, Hội Cựu chiến binh, Hội Phụ nữ, Hội Nông dân, Hội Khuyến học...) và từng dòng họ, gia đình phải thể hiện nhiều hơn nữa trách nhiệm trong việc giúp các em có hoàn cảnh khó khăn, người lớn phải thể hiện sự gương mẫu trong cuộc sống để xây dựng cho

học sinh lối sống lành mạnh, vận động nhân dân có ý thức học tập (học văn hóa, học nghề, học kĩ năng) để không ngừng hoàn thiện mình.

- Đề cập đến nội dung giáo dục trong thế kỉ XXI, Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa của Liên hiệp quốc (UNESCO) xác định 4 vấn đề cơ bản được gọi là 4 cột trụ của giáo dục đó là: *học để biết, học để làm, học để cùng chung sống và học để tự khẳng định mình*, mà các quốc gia cần hướng tới trong điều kiện hội nhập quốc tế hiện nay. Các hình thức đào tạo chính quy không thể đáp ứng nhu cầu học tập ngày càng cao, đa dạng và học tập suốt đời của người dân. Các trung tâm học tập cộng đồng ra đời nhằm đáp ứng yêu cầu của một xã hội học tập. Công tác xã hội hóa giáo dục cần phát triển theo hướng tạo môi trường giáo dục cho các tầng lớp dân cư, đáp ứng yêu cầu của xã hội học tập.

- Bước vào thế kỉ XXI, tiến bộ của khoa học kĩ thuật phát triển với tốc độ nhanh tác động mạnh đến mọi hoạt động của xã hội. Sự phát triển của công nghệ thông tin đã thu hẹp khoảng cách giữa các quốc gia, xu thế toàn cầu hóa ngày càng phát triển, các giá trị tinh thần truyền thống của từng quốc gia, khu vực ngày càng thu hẹp dần để nhường chỗ cho các giá trị mới trong thời hội nhập quốc tế. Để thích nghi với xã hội luôn chuyển động theo tiến bộ của khoa học kĩ thuật, giao lưu quốc tế diễn ra mọi lúc, mọi nơi, con người phải không ngừng tự hoàn thiện mình cả về kiến thức và kĩ năng sống. Trước hết con người phải làm quen với các tiện nghi mà khoa học đem đến (tin học, các dụng cụ sinh hoạt và sản xuất...), con người cũng phải học thích nghi với những điều kiện sống mới ... Mức độ cạnh tranh

ngày càng cao giữa các khu vực, các quốc gia, các tập thể, và các cá nhân. Do đó học tập để tự hoàn thiện mình trở thành nhu cầu bức thiết của con người (học để tự khẳng định mình). Xây dựng *xã hội học tập* là yêu cầu tất yếu của thời đại, đòi hỏi mọi thành viên trong xã hội cùng chung tay hợp tác.

- Trong xu hướng phát triển của thời đại hiện nay, giáo dục không chỉ học văn hóa, học nghề nghiệp mà rất đa dạng theo yêu

cầu ngày một tiến bộ của xã hội. Vì vậy, cần chuyển dần mô hình giáo dục hiện nay sang mô hình giáo dục mở - mô hình xã hội học tập, học tập suốt đời nhằm huy động sự tham gia của toàn xã hội vào phát triển sự nghiệp giáo dục, xây dựng môi trường giáo dục lành mạnh, làm cho mọi người, mọi tổ chức đều được đóng góp để phát triển giáo dục, giải quyết thỏa đáng nhu cầu học tập ngày càng cao và đa dạng của nhân dân.

*

SOME ISSUES OF EDUCATION SOCIALIZATION IN HO CHI MINH CITY'S PRACTICE

Nguyen Gia Kiem

*University of Social Sciences and Humanities
Vietnam National University of Ho Chi Minh city*

ABSTRACT

Education socialization is a major guideline and policy of the Party and the Government in the reform process. In contributing to the summary of education socialization work, our paper analyzes a number of achievements and limitations in the education socialization in Ho Chi Minh City from 1986 to 2012 to create the practical basis to propose goals and tasks that promote intellectual and material potentials of the people, mobilize the whole society to contribute to the country's education.

Keywords: *education, socialization, social learning*

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2007), *Báo cáo tóm tắt tình hình thực hiện giai đoạn I (2001-2005)*, Hà Nội.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2005), *Báo cáo triển khai công tác xã hội hóa trong ngành giáo dục*, Hà Nội.
- [3] Đảng cộng sản Việt Nam (1998), *Văn kiện Hội nghị lần thứ 2 ban chấp hành Trung ương khóa VIII*, NXB Sự Thật.
- [4] *Đề án Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2005-2010*, Ban hành kèm Nghị quyết 05/2005/NQ-CP ngày 18/4/2005 của Thủ tướng Chính phủ.
- [5] Sở Giáo dục và Đào tạo TP.HCM (2005), *Kỉ yếu 30 năm giáo dục - đào tạo*, NXB. Tổng Hợp TP.HCM.
- [6] Sở Giáo dục và Đào tạo TP.HCM (2007), *Tài liệu hội nghị xã hội hóa giáo dục và đào tạo TP.HCM*.
- [7] Sở Giáo dục và Đào tạo TP.HCM, *Tài liệu tổng kết các năm học từ 1986-2008*.
- [8] Viện Khoa học giáo dục (1999), *Xã hội hóa công tác giáo dục - Nhận thức và hành động*, NXB. Giáo dục.
- [9] Viện Nghiên cứu Xã hội TP.HCM (2009), *Hệ thống giáo dục phổ thông ngoài công lập ở thành phố Hồ Chí Minh - thực trạng và xu hướng phát triển*, Đề tài nghiên cứu khoa học cấp cơ sở, TS. Dương Kiều Linh chủ nhiệm, TP.HCM.